

BROEKER BIJDRAGEN

UITGAVE VAN DE VERENIGING "OUD BROEK IN WATERLAND"

Verschijnt 2 tot 4 maal per jaar
Wordt aan de leden gratis toegezonden

Nr. 20 (december 1979)

Gehele of gedeeltelijke overname van
de inhoud slechts na goedkeuring.
Copyright. Redactie-adres :
Havenrak 1, Broek in Waterland

In de nalatenschap van W. van Engelenburg (overleden 1934) bevond zich het navolgende opstel van zijn hand over armenzorg, dat waarschijnlijk nimmer werd gepubliceerd. Het manuscript stamt uit de eerste jaren van deze eeuw, de gedenkwaardige tijd toen er in ons land nog arme mensen waren.

Het doet de redactie genoegen dat de dochter van de schrijver, Mej. A.C. van Engelenburg, toestemming gaf om het stuk op te nemen als Broeker Bijdrage; op deze wijze kon deze 'petite histoire' aan de vergetelheid worden onttrokken.

TINGRONDVERHURING TE BROEK IN WATERLAND - EEN PRAATJE OVER ARMENZORG

In den aanvang van de zestiende eeuw, in het jaar 1514, telde het zeer welvarende Broek 64 huisgezinnen, waarvan er slechts 4 arm waren. Deze armen werden ondersteund door den pastoor van 't dorp, daartoe in staat gesteld door de liefdegaven zijner parochianen. Dit duurde tot 1566; toen deed de Hervorming in Broek hare intrede en werd de uitoefening van den Katholieken eeredienst gestaakt; daarmede hield tijdelijk de toevloed van liefdegaven op.

In 1572 koos Broek met de overige Waterlandsche dorpen de zijde van Prins Willem en bracht het tot augustus 1573 enorme geldelijke offers aan de zaak der vrijheid, totdat het in september d.a.v. door de Spanjaarden werd verwoest.

Toen de vijand een maand later voor goed uit Waterland was verdwenen, bleven de Broekers voor het meerendeel berooid en verarmd achter, en was vooral de toestand der armen, wier aantal door de ellende van den oorlog aanzienlijk vermeerderd was, allertreurigst.

Eerst in 1585 werd in vereeniging met het naburige Zuiderwoude, een predikant beroepen, aan wien het, daarbij gesteund door heeren Burgemeesteren, in 1588 mocht gelukken een College van Armvoogden in het leven te roepen, die gehouden waren om alle armen, zonder onderscheid van godsdienstige gezindheid, te ondersteunen uit een kas, die gevormd moest worden uit de opbrengst van collecten, legaten enz.

Toen in 1601 Broek een eigen predikant beriep, begon daarnaast de werkzaamheid van de Diaconie der Gereformeerde gemeente.

Tot het einde der 18de eeuw voorzagen deze beide instellingen op ruime schaal in de behoeften der armen; betrekkelijk spoedig hadden de ingezetenen zich hersteld van de rampen, die hen hadden getroffen en was het dorp welvarender dan ooit; het aantal armen verminderde, die liefdegaven vloeiden al milder toe, zoodat het mogelijk werd om jaarlijks duizende guldens op te leggen en ten slotte de aanzienlijke kapitalen te vormen, waarover thans nog Armvoogden en Diakenen te beschikken hebben.

Ontwerp van Cornelis Schoon
voor de twee zilveren armenbussen
der Hervormde Gemeente te Broek

Inmiddels werd het getal armen in de tweede helft der 18de eeuw allengs grooter, zoodat omstreeks 1808 van de 210 huisgezinnen ruim een vierde gedeelte bedeed werd.

De geest, die destijds onder de geälimenteerden heerschte was allerellendigst; zij waren verkwistend en lui, en brutaal op den koop toe; zij verwaarloosden de opvoeding hunner kinderen en eischten als een hun toekomstig recht, wat toch slechts in tijden van nood en uit liefde wordt geschonken.

Deze overwegingen leidden in 1774 tot het besluit om een Diaconie-armenhuis op te richten, waarin zouden worden opgenomen weezen en zoodanige andere geälimenteerden, als daarvoor geschikt geoordeeld werden. Men hoopte daardoor beter in staat te zijn om toezicht op de bedeeden uit te oefenen.

In het laatst der 18de eeuw werd daarenboven het Paterfonds gesticht, bestemd voor de uitdeeling van warme spijsen, en in de eerste helft der 19de eeuw het Kokerfonds, waaruit kleederen en dekens aan behoeftigen worden geschonken.

Uit dit beknopt historisch overzicht blijkt dat de armen van Broek 'geen krimp hebben'. Zij ontvangen gratis geneeskundige hulp en ruime onderstand in geld gedurende het geheele jaar, des winters dagelijks warme spijs, zeer vaak turf of andere brandstoffen, en naarmate van de behoefte kleederen en dekens; weezen en oude of gebrekkige lieden vinden een uitstekend verpleging in het Diakonie-huis; er worden jaarlijks schatten aan armenzorg besteed (pl. min. f 10,- per inwoner of f 11.000,- per jaar), en toch ontbrak er iets aan. Er werd te veel gegeven.

